

דבר העורך

הג"ר נתן קופשיץ שליט"א בשיעור הג"ר אברהם חיים עדס שליט"א

שיעור מפי הג"ר ישראל מאיר מורגנשטרן שליט"א

מפעל 'הילכתא' חרט על דגלו לברר את הדעת תורה, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א בשאלות העומדות על הפרק, לאור הפיתוחים הטכנולוגיים המתחדשים, 'לדעת לחיות כהלכה'.

בתחומים רבים בעולם ההלכה, פעילות בית מדרש 'הילכתא' חולל מהפכה של ממש, לדוגמה בנושא החיישינים בפחי אשפה הטמונים, בעקבות הפרסום הגיעו להסדר בעיריית ירושלים עם 'משמרת השבת', על השבתה מוחלטת של החיישינים בשבת.

בנושא 'תספורת כהלכה', בעקבות קמפיין מתמשך ויעיל, נוצרה מודעות בקרב הציבור על חשיבות הנושא, והוקמו גופי כשרות במודיעין עילית וערים נוספות. בנושא 'מצלמות אבטחה בשבת', בעיר העתיקה בירושלים, חלו שיפורים ניכרים בעקבות בירור העניין.

עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון 'לעבור לפני המתפלל' לצורך מצוה

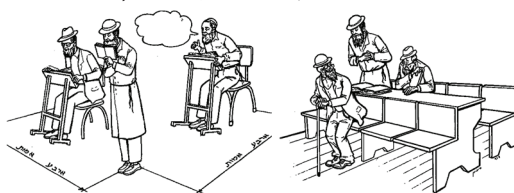
'מצוה עוברת ושאונה עוברת'

הקדמה: בשבוע הקודם הרחבנו את היריעה ביסודות ההלכה, בגדרי האיסור לעבור לפני המתפלל, משום ביטול כוונתו ומשום עומד לפני השכינה. בגיליון הנוכחי נעמוד על השאלה האם מותר לעבור לפני המתפלל לצורך מצוה עוברת, שהרי מעשים בכל יום, שצריך לעבור לפני המתפלל לצורך מצוה עוברת כגון נטילת ידים לפני ברכת כהנים, נשיאת כפים, הוצאת ספר תורה, או מצוה שאינה עוברת, ללמוד תורה וכדומה, וצריך לדעת האם יש כזה היתר של צורך מצוה, ומדוע? ומה הדין לעמוד בתוך ד' אמות של המתפלל?

1. בצדדי המתפלל

ביאור המחלוקת: בהמשך למה שנכתב בגיליון הקודם (252) בביאור המחלוקת של האליה רבה והמגן אברהם. בדקדוק לשון **המשנ"ב** (סימן קב) יוצא, שיש שני חילוקי דינים בין המגן אברהם והאליה רבה, בס"ק טז הביא המשנ"ב מחלוקת מה הדין בצדדים שלפניו כאשר עובר מצד לצד, לדעת המגן אברהם אסור, לדעת האליה רבה מותר, ובס"ק יח מוסיף בדין צדדים שלפניו כאשר אינו עובר מצד לצד, אלא נכנס מהצד ועומד מול פניו, לדעת המגן אברהם אסור לילך בצדדיו ולעמוד לפניו ממש בלי להמשיך הלאה, כי כל שהמתפלל רואה אותו אסור, מכיון שמבטל כוונתו. ולדעת האליה רבה מותר. ובסוף ס"ק יח כתב המשנ"ב 'ואפשר דיש להקל במקום הדחק'.

והורו הג"ר **יצחק יעקב ויס זצ"ל** (שו"ת מנחת יצחק חלק ח סימן י) והגרש"ז **אויסנברג זצ"ל** (שיח הלכה חלק ב מהדו"ת בתחילת הספר) שמותר לעבור לצורך מצוה מצדדי

האיומים מתוך הקונטרס הנפלא 'שלא לעבור כנגד המתפלל'

הופיע קונטרס 'ברך אברהם' יסודות הלכות ברכות מאת הג"ר שלמה זלמן רייזפלד שליט"א מרבני בית הוראה הילכתא

כהנים פרק ב עמוד יח, שיעורים ברכות כז). שמונת לעבור לפני המתפלל לצורך מצוה, והתיר לכהן לעבור לפני המתפלל כדי לעלות לדוכן.

וביאר הגר"ש טעמו, שבזמננו אין אנו יודעים מהו הטעם של ביטול כוונת המתפלל, כיון שאיננו מכוונים, ולכן במקום מצוה יש לסמוך על דעת המקילים שאין אנו מכוונים, והטעם של הפסק שכינה יסודו משום חסרון כבוד שכינה וזה שייך רק כשעובר לצורך עצמו, אבל לצורך מצוה מותר, שהרי זה כעבור לפני המלך להגיש מאכל או משקה, שאינו פגיעה בכבוד המלך.

ויסוד ההיתר שבזמננו אין מכוונים כל כך, מופיע **בדעת תורה למהרש"ם** (קב ד) שבזמן הזה שלא מכוונים כל כך בתפילה, כמבאר **ברמ"א** (סימן קא), יש ללמוד זכות על העוברים לפני המתפלל, וכן כתב **בארוחות חיים** (סימן קב), בשם ספר **מאורי אור**, שלמד זכות על המקילים לעבור לפני המתפלל, מטעם שבזמננו לא מכוונים כל כך, וכעין זה כתב **בשו"ת ציצ"א אליעזר** (חלק ט סימן ח). וכן מובא (תפארת שמיאות וינר עמוד כ) בשם הגר"א **גדליה נדל זצ"ל** שבזמננו יש להקל כיון שאין מכוונים בתפילה כמו בזמן חז"ל, כמבאר ברמ"א (סימן קא). והוסיף הגר"א גדליה נדל, **שהגר"א וינטרויב זצ"ל** הוא 'מתפלל' ואין לעבור לפניו. והאריך לבאר את הענין בספר **ברכת הור"י** (ויס, עמוד שצ). וראה בספר **ארבע אמות של תפילה** (סימן ח אות א) שתמה על סברא זו שהרי יש הרבה שמכוונים, ועוד ד"ל פלוג.

2. לצורך ברכת כהנים

לגבי לעבור לפני המתפלל כדי לברך ברכת כהנים, לשיטת המתירים לעיל בכל מצוה, פשוט שמוותר לצורך ברכת כהנים, ולשיטת האוסרים בכל מצוה, נחלקו הפוסקים האם מותר לעבור לצורך ברכת כהנים שהוא מצוה דאורייתא.

מותר: בשו"ת **תורה לשמה** (סימן תג), מבאר שר' אליעזר שחרר את טבי עבדו שהוא איסור דאורייתא לצורך מצוה נשיאת כפים. והורה **החזו"א** (דעת נוטה אות שנה) שמוותר לכהן לעבור לפני המתפלל כשעולה לדוכן. **ובתשובות והנהגות** (חלק א סימן עה) התיר על פי **היד אליהו** שנראה להתיר לכהן לעבור לדוכן נגד מתפלל, שזהו צורך רבים ומצות עשה דרבים לברך את הציבור בברכת כהנים. (ויש להוסיף שאם ישאר במקומו ולא יעלה לדוכן ולא יצא מבית הכנסת, יש חשש שיציאו עליו לעז שאינו כהן).

פסק: **בחושי שני** (נושאים שונים או"ח חלק א עמוד קצו) מסתפק לגבי כהן שעולה לדוכן, האם רשאי לפסוע לפני המתפלל, והניח בצריך עיון.

רק כשעניני גמורות: לדעת הגר"א **שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה תפילה פרק ח סעיף ג) התיר לעבור לפני המתפלל לצורך מצוה גמורה, כגון כהן שעולה לדוכן, או ישראל הפוסט בכדי שהכהן יעמוד במקומו, או בכדי שיהיה בכלל המתברכים. אך בתנאי שעניני המתפלל עצמותו, או שניכר שאינו מכוון, אך אם מבט בסידור וניכר שהוא מכוון אין לעבור. אבל לפסוע ג' פסיעות קודם התפילה אינו מצוה גמורה ואסור.

אין היתר: מאידך לדעת הגר"א **נתן קופשיץ שליט"א** (גם אני אודך עניני תפילה) וכן נקט אחד מגדולי **הוראה שליט"א**, אין היתר לעבור לפני המתפלל לצורך נשיאת כפים, וכי יעלה על דעתו להתיר להכות את חבריו כדי לעלות לדוכן? כל שכן לעבור לפני המתפלל, שהוא גם איסור בין אדם לחבירו וגם איסור בין אדם למקום, וביותר שאינו חיוב גמור לשאת כפים. ועוד שכבר מצאנו לענין קרבן פסח שחכמים העמידו דבריהם אפילו במקום כרת.

המתפלל, שהרי נחלקו בצדדים המגן אברהם והאליה רבה, והמשנ"ב התיר במקום הדחק, ובמקום מצוה דינו כמקום הדחק. בטעם הדבר יש להוסיף (תפארת שמואל וינר עמוד כ), שכיון שנחלקו בזה האחרונים הרי ספק דרבנן לקולא. וראה **בבן איש חי** (יתרו ז) שהתיר לצורך מצוה בצדדי המתפלל, שהתיר השו"ע והזהר אוסר, ובמקום מצוה אין צריך להחמיר כזהוזהר.

לעמוד לפני המתפלל: מבאר **במשנ"ב** (סימן קב ס"ק ח ט), שטעם האיסור לישב לפני המתפלל מפני שנראה כמשתחוה לו, ואם כן מותר לעמוד לפני המתפלל אפילו תוך ד' אמות. ואולי אסור גם לעמוד תוך ד' אמות משום ביטול כוונתו, אבל מחוץ ל' אמות בודאי אין להחמיר. **ובמשנ"ב** המבאר 'עזר והדר' האריכו להביא מדברי **האחרונים** יישוב לסתירה במשנ"ב ס"ק יח, שמדויק שמוותר לעמוד לפני המתפלל.

בהגדרה של הכיוונים, כתב הגר"א **חיים שאול גריינימן זצ"ל** (חדושים וביאורים ברכות בדין והיה מחניך קדוש אות י ד"ה והנה) שיש חמש צדדים בגדר של לפניו וצדדין: א. ממול מבטו ממש. ב. מה שראוה בלי החזרת פנים. ג. מה שאפשר לראות בלי החזרת פנים, אך רגילים להחזיר פנים בלי גופו. ד. מה שאפשר לראות בלי החזרת פנים, אך רגילים להחזיר גם את גופו. ה. מה שאפשר לראות בלי להחזיר פניו. והאריך לבאר את כל פרטי ההלכות בכל סוגי הצדדים.

1. לצורך תפילה

כתב הב"ח (סימן טט) הובא **במשנ"ב** (סימן סט ס"ק ט), וצריכין לזהר בעת שמקבצין ד' פתח בית הכנסת לפרוס על שמע, שלא יעברו נגד המתפללין. וכעת השאלה, במה שמצוי מאוד כאשר יש לאדם אפשרות לקיים מצוה עוברת וזאת רק על ידי שיעבור לפני המתפלל, כגון נטילת ידיים של הכהן לפני ברכת כהנים או לוי הנוטל לו את ידיו, נשיאת כפים, הוצאת ספר תורה, וכדומה.

שיטת האוסרים: לגבי תפילה בציבור כתב **בשו"ת יד אליהו** (סימן ו) שאסור לעבור לפני המתפלל כדי להתפלל בציבור, אפילו שלא יוכל להיכנס לבית הכנסת מחמת כן. וביאר טעמו משום שכאשר עובר לפני המתפלל הוא עדיין לא מתפלל ואינו עוסק במצוה. אבל מותר לעבור לפני המתפלל בכדי להשיג מניין, כי מצוה דרבים דוחה לא תעשה, אפילו בשעה שאינו מקיימו.

ולפי דבריו כתב **בשו"ת שבט הלוי** (חלק ז סימן כ), שאסור לעבור לפני המתפלל בכדי להרים ספר שפנל על הרצפה, כיון שאינו ביזיון כל כך, ואינו יכול להגביהו. אך אם הוא יכול, עדיף שירמוז לחבירו שגיבית את הספר. ואם המתפלל מאריך מאוד, יש מקום להתיר על פי דברי האשל האברהם (בוטשאטש). אבל מותר לעבור לפני המתפלל בכדי להשלים מנין.

וכן הורה למעשה הגר"א **חיים קנייבסקי שליט"א** (נקיות וכבוד התפילה עמוד ר"ג תשובה רי"א) - "... האם לצורך תפלה בציבור מותר. תשובה: אסור". וככתב **בחושי שני** (פסח עמוד ש"ט אות י') **"ובמשנה ברורה** (סימן ס"ט ס"ק ט') משמע שאסור לעבור כנגד המתפלל אך לצורך מצוה. ולכן אין לעבור כנגד המתפלל כדי להוציא ספר מארון קודש לקריאת התורה, איש שיש בזה משום טירחא דציבורא, וכן אין לעבור כנגד המתפלל כדי להחזיר את הספר תורה לארון קודש".

שיטת המתירים: מאידך לדעת הגר"א **בן ציון אבא שאול זצ"ל** (שו"ת אור המלך ח"א פרק מ"ה סעיף כ) מותר לעבור כנגד המתפלל כדי להתפלל תפילה בציבור, או לצורך גדול, כגון שגייע לו מזה הפסד פרנסתו וכדומה.

וכן הורה הגר"ש **אלישיב זצ"ל** (ד' אמות של תפלה סימן אות ג'), עמוד שצ"ט, אשר האיש או"ח חלק א פרק כ' סעיף י"ט, הגר"א בן ציון קוק שליט"א בקונטרס ציוני הלכה ברכת

הנצרך לנקביו: באשל אברהם (בוטשאטש) התייר לנצרך לנקביו לעבור לפני המתפלל, ועוד התייר כאשר עיני המתפלל עצומות. וכתב **בהליכות שלמה** (פרק ח סעיף לג) שמותר לנצרך לנקביו לעבור לפני המתפלל רק בתנאי שעיני המתפלל עצומות, או שניכר שאינו מכוון, אך אם מבט בסידור וניכר שמכוון אין לעבור. ולדעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א (אשי ישראל אות כקה) ההיתר הוא דוקא באופן שיש 'בל' תשקצו' שהוא איסור דאורייתא. ומבואר במשנ"ב (סימן צב ס"ק י) שמדובר שהוא נדחק להוצאת הנקבים, בין לגדולים ובין לקטנים, אף שיוכל להעמיד עצמו עד שיגמור התפלה.

3. התחלת חזרת הש"ץ

יפסע לצדדים: מובא בשם החזו"א (דעת נוטה אות שמו) שהתיר לש"ץ שסיים שמונה עשרה ורוצה להתחיל חזרת הש"ץ ויש מאחוריו מתפלל, שיוכל לפסוע לצדדים כדעת האליהו רבה, וכן בש"ץ שאומר את הקדיש אחרי חזרת הש"ץ. וכן הביא בספר לשכנו תדרשו (עמוד רעט) בשם הגר"ז מבריסק זצ"ל ובשם הסטייפלער זצ"ל.

לא יפסע: מאידך בהליכות שלמה (פרק ט סעיף א) לא התייר לשליח ציבור לפסוע, אלא שיאמר 'עושה שלום' ויתחיל את חזרת הש"ץ, ויסמוך על מה שיפסע לאחוריו אחרי חזרת הש"ץ. ובספר לשכנו תדרשו (עמוד רעט) הביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שהשליח ציבור יעקור רגליו (היינו שיזיז אותם מעט ממקומם) אחרי תפילת לחש, ויכול להתחיל חזרת הש"ץ מבלי לפסוע.

יפסע: ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק ז סימן כג) בשם ספר פקודת אלעזר (על או"ח) שלא יפסע קודם חזרת התפילה. ונחלק עליו שמותר לפסוע לאחוריו, ועל אחת כמה וכמה שאינו צריך לבדוק מאחוריו, אלא יפסע הג' פסיעות, ויחזור למקומו לחזרת הש"ץ.

והספיק הגרא"ל שטיינמאן זצ"ל (כאיל תערוג ברכות כז). כאשר השליח ציבור כהן שנושא את כפיו בחזרת הש"ץ, ובברכת כהנים מסתובב לצד הקהל, האם אסור לעבור בד' אמות מול פניו, שהרי הוא באמצע שמונה עשרה, ואסור לעבור לפני המתפלל, או דלמא כיון שכעת הוא בנשיאת כפים הרי זה כאילו אינו בתפילה, והרי בנשיאת כפים לא מצינו איסור לעבור לפניו והגר"ח קנייבסקי שליט"א (דעת נוטה אות שמו) נקט להקל בזה. ועיין בספר נתיב בינה (סימן מ') להג"ח בונים שרייבר שליט"א מה שכתב בזה בדברים נפלאים.

נטילת ידיים לכהנים: ולגבי נטילת ידיים קודם נשיאת כפים, העיד הגר"ש אלישיב זצ"ל (ארבע אמות של תפלה עמוד שצט) שנהגו בירושלים שהכהנים עוברים לפני המתפלל כדי לרחוץ ידיהם לנשיאת כפים. והסתפק אם מותר גם ללוי לעבור לפני המתפלל כדי ליטול ידי הכהנים.

כתב בשו"ת מנחת יצחק (חלק ח סימן י) אם אינו יכול בלא לעבור יש להתיר לעבור בצדדים שלפניו, שהרי מבואר במשנ"ב (ס"ק יח) שבמקום הדחק מותר לעבור בצדדים שלפניו, אם כן בודאי לצורך מצוה של נטילת ידיים כמקום הדחק דמי.

הגר"ח קנייבסקי שליט"א (דעת נוטה אות שנו) הסתפק האם יכול ללכת ליטול ידיו, או יסמוך על הנטילה לפני התפילה. **בשו"ת אור לציון** (חלק ב פרק ז אות כא) כתב שאם יכול לעבור לפני המתפלל חוץ לארבע אמות, רשאי לעבור כדי ליטול ידיו, אבל אם אינו יכול ליטול ידיו בלי לעבור בתוך ארבע אמות שלפני המתפלל, לא יעבור, ויסמוך על נטילת ידיים שנטל בבוקר. ורק אם בנטילת הידים של הבוקר לא נטל כראוי, וכגון בתשעה באב וביום הכיפורים, או שהסחית דעתו מהנטילה של הבוקר, רשאי לעבור כדי ליטול ידיו.

לגבי לוי הנוטל את ידי הכהנים, כתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א (אשי ישראל אות קל) שאין להתיר ללוי אלא יטול אדם שהוא בכור את ידי הכהנים. וכן כתב הגר"ח משה שטרנבוך שליט"א (תשובות ונהגות כג ג סימן מח) שכיון שהוא רק מעלה במצוה, אין לו ללוי לעבור כנגד המתפלל לשם זה.

הוצאת ספר תורה: כשצריכים לעבור לפני המתפלל בכדי להוציא ספר תורה, העיד הגר"ח יצחק זלברשטיין שליט"א (חשוקי חמד מגילה דף כב:) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שיש לסמוך בזה על **האשל אברהם** (בוטשאטש) שמתיר לעבור לפני המתפלל כדי לשמוע קדיש או אפילו לענות אמן, כי אין ספק בלבול דעת בכירו מוציא מידי מצווה, ולהתיר להחזיר את הספר תורה מפני כבוד הס"ת, וגם להביאו אפשר להקל מפני טרחא דציבורא.

מאידך בחוט שני (עמוד קצז) אוסר להוציא את הס"ת אף שיש בזה טירחא דציבורא, וכן אין לעבור כנגד המתפלל כדי להחזיר את הספר תורה לארון קודש, וכדי שלא יהא בזיון לספר תורה יש לאוחז הספר תורה לשבת עם הספר תורה עד שיודיעו לו שגמרו שם שמונה עשרה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

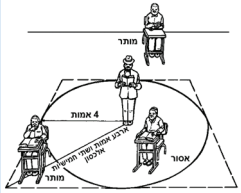
- א. **תפילה במנין:** אסור לעבור לפני המתפלל בשביל להתפלל במנין, ויש מתירים. ואם הוא נצרך בשביל להשלים למנין, נחלקו הפוסקים האם מותר לעבור נגד המתפלל.
- ב. **לשאר מצוות:** יש שהסתפקו האם מותר לעבור לצורך ברכת כהנים, והרבה פוסקים הקילו. ולצורך נטילת ידיים לברכת כהנים מנהג ירושלים להתיר לכהנים לעבור כנגד המתפלל לשם כך, ויש מקילים לעבור מן הצד. ויש מקילים לעבור כדי ליטול ידיו, רק כאשר לא נטל כראוי בנטילת הידים של בוקר, או שהסחית דעתו מהנטילה של הבוקר. אין להתיר ללוי ללכת ליטול, ויש מקילים.
- ג. **בל תשקצו:** הנצרך לנקביו מותר לעבור לפני המתפלל, ויש שהתירו דוקא באופן כשיש בל תשקצו שהוא איסור דאורייתא.
- ד. **לפני חזרת הש"ץ:** שליח ציבור לפני חזרת הש"ץ, לדעת החזו"א מותר לפסוע לצדדים כדעת האליהו רבה, וכן בקדיש שאחרי חזרת הש"ץ. ויש סוברים שיאמר 'עושה שלום' בלי לפסוע ויתחיל חזרת הש"ץ ויסמוך על הפסיעות בסוף חזרת הש"ץ. ויש סוברים שיזיז רגליו ממקומם קצת בלי לפסוע, ויתחיל חזרת הש"ץ.
- ה. **הוצאת ספר תורה:** לעבור לפני המתפלל בכדי להוציא ולהחזיר ספר תורה, יש מתירים ויש אוסרים.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על: 100 ₪ מזומן

שאלה: מה הם גדרי האיסור לשבת לפני המתפלל, ומה יעשה ב'תחנון', ומה הטעם?

הפרטים: האם השיעור הוא ארבע אמות, או כמלא עיניו, ומה יעשה באמירת תחנון, האם יש היתר לסמוך דסמיכה כישיבה או לא?
מקורות: חוט שני (הלכות תפילה עמוד קצה), ארבע אמות של תפילה (בסימנים בסוף הספר סימן יב).

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצידוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולוח 4
2. בעמדת 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 252 על סך 100 ₪ האברך החשוב הרב בצלאל גבירץ שליט"א כולל 'לב אליהו' בית שמש

מדור זה נתרם השבוע

לע"נ מלכה יענטע בת רבי בנימין זאב ע"ה

בית הוראה הילכתא

השו"ת השבועי מ'בית הוראה הילכתא'

שאלה: ראיתי בגיליון 252 פרטי הדינים באיסור לעבור לפני המתפלל, השאלה שלי האם כשיש חציצה מותר לעבור?

תשובה: מבואר במשנ"ב (סימן קב ס"ק ב) שגם אם יש לפניו דבר הקבוע גבוה עשרה טפחים ורחב ד' טפחים אף שמפסיק בפני השכינה, עדיין אסור לעבור כנגדו, כי עדיין נשאר הטעם של ביטול הכוונה.

וחדש בחוט שני (נושאים שונים עמוד קצו) שאם המתפלל עוצם עיניו מותר לעבור כנגד מחיצה קבועה, שהרי אינו מבטל הכוונה, וגם כאשר אינו קבוע בקרקע כמו סטנדר וספסל שביחד יש בהם רוחב ד' מותר לעבור. ויסוד ההיתר מבואר באשל אברהם (בוטשאטש, סימן קב).

לתגובות: ניתן לפנות ל'בית הוראה הילכתא' 02-5350535 שולוח 1-1.

עדכוני הלכה

טובת הכהנים והציבור!

המנהג בהרבה קהילות שאם אין ברירה הכהנים עוברים לפני המתפלל בכדי לשאת כפים, אולם מה יעשו בחזרתם, האם מותר לרדת מארון הקודש ולחזור למקומם, בפני המתפלל, האם שייך בזה 'התיירו סופם משום תחילתו' וכבוד הבריות כאשר יצטרך לעמוד במזרח עד גמר תפילת המאריכים?
יש שהנהיגו לטובת הכהנים, שהמאריכים בתפילה לא יעמדו סמוך לארון הקודש, אלא יעמדו בכותל המזרח, שהכהנים יוכלו לשוב למקומם. וראה **בארחות רבינו** (חלק ב עמוד קסז אות יג) שגער במאריכים בתפילה על חשבון הציבור בבית הכנסת, ועליהם לעמוד ב'מזרח' סמוך לקיר.

נושא הגיליון הבא:

'גדרי האיסור לשבת לפני המתפלל'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"נ, לרפ"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בידורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823